

Děláme klasické i vážné věci, ale nejsme zkostnatělí

V roce 1990 nastoupil jako manažer do Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK, v roce 2001 jej opouštěl coby ředitel. Posledních dvacet let je Roman Bělou ředitelem festivalu Pražské jaro. „Hlavně je potřeba neustrnout a umět dávat prostor novým věcem,“ říká.

TEXT: VÁCLAV HNÁTEK

Roky působíte jako úspěšný hudební manažer, pocházíte z hudební rodiny, ale přitom jste původně vystudoval ČVUT. Proč?

Ano, táta byl zpěvák z oblasti klasické hudby, takže jsem v tom vyrostl a přetavil to v koníčky. Ale to už tak bývá, že následná generace má v sobě nějakou vzpuru. Normálně bych asi šel studovat dějiny umění nebo sociologii, jenže v té době 70. let byly humanitní obory indoktrinované komunismem a silně manipulované, tak jsem šel na techniku, která mi přišla nepolitická. Ale udělal jsem chybu, měl jsem jít na stavební fakultu, ke které bych měl asi blíže než k elektrotechnice. V budoucí práci hudebního manažera se ale tohle vzdělání často hodilo, třeba při rekonstrukci Obecního domu. A samozřejmě je to dobré a praktické pro všeobecné povědomí o stále techničtějším světě, ve kterém žijeme, což se týká i hudby a jejího mediálního šíření.

Letos v srpnu to bude dvacet let, co jste v čele Pražského jara...

Vede to k zamyšlení, protože na manažerských postech by měla být kontinuální obměna... Logiku to má jedině, když se neulpívá na zvycích, nebrání se novým věcem a dbá se o nový pohled na známé věci. V posledních letech nechávám stále větší prostor mladším kolegům, a i když mi některé jejich podněty připadají až excentrické, tak jim často dávám zelenou. Věci mají mít dynamiku a v zájmu vývoje se má chodit i do rizik.

A funguje to?

Ano, protože jsem neztratil smysl pro humor a myslím si, že způsob prezentace umění má být moderní a zábavný, i když jsme v oblasti klasické hudby. Té se ostatně často nesprávně říká vážná, ačkoliv ona velmi často vážná není.

Ale v rámci kultury jako celku je klasická hudba pořád dost konzervativní svět, ne?

Dá se to tak říct v tom smyslu, že prezentuje téměř tisíc let hudebního dědictví. O výstavě Rembrandtových obrazů se nikdy neřekne, že je konzervativní, ale hudba se tak často nálepkuje. Konzervativní se může jevit také tím, jak neskutečně tvrdá je v nárocích na interprety. A tím pádem i na organizátory, protože nemůžete udělat koncert slavného orchestru a nezvládat ho pořadatelsky. Nechci křivdit kolegům, ale v oblasti populární hudby nebo ve výtvarném umění se dá něco dohnat marketingově. Ale tady vás po čtyřech taktech mají všichni zrentgenovaného – buď prostě umíte, nebo neumíte, a nazdar. Samozřejmě že i mezi klasickými hudebníky jsou bohémové, kteří chodí do hospody a občas dělají rotyku, ale v práci jsou velmi ukázněni. Když dá dirigent nástup, tak se musí začít hrát a hrát perfektně. Je to krásné, ale docela drsné prostředí.

Stále se řeší, že klasičtí hudebníci jsou považováni za „frakouny“. Bojujete s tím různým odlehčením v rámci programu. Ale ty fraky asi zůstanou, že?

Image se hodně změnila, což nemění uměleckou podstatu. Beethovenova symfonie bude pořád Beethovenova symfonie, ale můžete na ni jít do moderního koncertního sálu, někteří dirigenti jsou oblečení v košilích či roláku místo fraku a i sólisté mají pestřejší oblečení. Nicméně si myslím, že je dobře, když orchestry hrají v jednotném oblečení, mohou to být klidně obleky místo fraků, protože není nic strašnějšího než vidět orchestr při dopolední zkoušce. Zejména v létě, když na sobě všichni mají různá trika, kraťasy, v podstatě pestré plážové oblečení... To pak působí jako turistě na výletě, a ne jako orchestr. Univerzální večerní oblečení k té branži prostě patří. Stejně tak si myslím, že je hezké, když se na koncert společensky, byť třeba ležerně oblékne i publikum. Koncert je svého druhu svátek.

To je další velké téma. Jste v tom tolerantní?

Jsmo. Jednou se nám stalo, že přišel velmi sportovně oblečený

Foto: Pražské jaro / Petra Hajská

pán a říká: Já se strašně stydím. Chodím na koncerty v Londýně, tady jsme na dovolené a vůbec mě nenapadlo, že bych dostal lístky... Takže když víme, že je to člověk, kterému na tom záleží, tak ho samozřejmě nevyhodíme.

Pražské jaro je tu s námi pětasedmdesát let, čili těch dvacet let pod vaším vedením je stále jen

epizoda. Přesto by mě zajímalo, jak se za tu dobu festival proměnil. Myslím si, že jsme festival víc vnitřně strukturovali. Máme třeba víkend komorní hudby, teď chystáme víkend nové hudby, jsou tam matiné i nockturna. A jinak se velmi snažíme mít kontakty s těmi nejlepšími, přivážet nové tváře a hrát nové či opomíjené skladby... V tom se asi neměníme revolučně.

Roman Bělor, foto: Pražské jaro

Myslím si, že jsme festival víc vnitřně strukturovali. Máme třeba víkend komorní hudby, teď chystáme víkend nové hudby, jsou tam matiné i nockturna.

Ale co se hodně proměnilo, to je vnější projev včetně moderní a proměňující se vizuální identity a samozřejmě masivní nástup internetu. Zahájili jsme cyklickou spolupráci s profesionálními grafickými studii. Jedinou podmínkou je, že se vždycky musí zachovat historické logo Františka Muziky, což je to pražskojarní „efko“. Bez něj by to nešlo, ale v minulosti k němu byla taky až přehnaná úcta, zatímco dnes mají grafici zcela volný prostor. Včetně třeba mírně ztřeštěných věcí, jako když Studio Najbrt použilo jako vizuál typograficky ztvárněný popěvek známé pasáže z Mé vlasti. To je přesně to, co by taková instituce měla dávat najevo – nabízíme klasické, snad i konzervativní hodnoty, ale jsme moderní a hraví...

Roman Bělor, dirigent Tugan Sochijev a houslista Renaud Capucon – závěrečný koncert Pražské jaro 4. 6. 2019, foto: Pražské jaro / Ivan Malý

Jste nositelem francouzského Řádu umění a literatury.

Za co konkrétně to je?

Chodil jsem na základní školu s rozšířenou výukou jazyků a mou první cizí řečí byla francouzština. Když se po roce 1990 obnovovaly vztahy se Západem, tak se hodně mířilo na Rakousko, Německo, Británii či Spojené státy, a Francie nebyla úplně doceněná. Snažil jsem se, aby tu francouzské hudby bylo víc, a Francouzi došli k závěru, že jsem udělal o něco více než ostatní. Nejdřív mi dali základní řád a po pár letech mě povýšili z „chevalier“, tedy rytíře, na „officier“, tedy důstojníka. Pro pobavení uvedu, že když potkávám bývalého ředitele Národního divadla Daniela Dvořáka, který je „chevalier“, tak mi vždycky říká – nazdar veliteli! (smích)

Dají se ty insignie někam nosit?

No, je to vymyšlené tak, že nosíte na klopě jen takovou stužku, respektive látkové kolečko. Kdyby si člověk připnul celý ten metál, tak by to bylo nemístné a pozéřské a člověk by vypadal jako

veterán Velké vlastenecké války. Takže aby byl člověk skromný, ale zároveň to všichni věděli, tak se nosí jen ta „pecka“.

A tu nosíte?

Když na to nezapomenu... Když jdu na akci, kde jsou Francouzi, tak si to беру. Patří to k bontonu.

Je pro vás Francie stále vzorem?

Určitě v tom, že je tam již tradičně kultura pilířem politiky státu a chloubou národa. Francie dává do kultury ohromné prostředky, až bych řekl, že plýtvá. Ale takové plýtvání bychom si tady určitě nechali líbit. V Paříži se prezidenti a starostové předháněli v tom, kdo iniciuje víc významných veřejných staveb! Nelze říci, že by se u nás dávalo do kultury málo peněz. Nicméně stát nedodrží slíbené jedno procento (stejně jako nedodrží dvě procenta na armádu) a utrácí spíš za pastelkovně a další populistické nápady. Peněz by tedy mělo jít do kultury více a měly by být také lépe distribuovány. Václav Klaus starší někde jedovatě konstatoval, že se nám rozpočet daří „promaláčovat“,

Roman Bělor a klavíristka Beatrice Rana na Firkušného festivalu 2019, foto: Pražské jaro

a jakkoliv jsem k němu hodně kritický, tak tohle mě pobavilo, protože na tom je mnoho pravdy, neuváženým zacházením s rozpočtem trpí také kultura, která je u nás již tradičně na jeho konci.

A kde se tedy ty finance berou?

Jakkoliv není celkově peněz v kultuře dostatek, je fakt, že když se sečte, kolik dávají kromě státu do kultury města, obce a regiony, tak se přijde na to, že to je nepřehlédnutelná suma. Ale výstupem je hrozně málo excelentních věcí, které by obstály v mezinárodním srovnání. A to je jistě na pováženou. Naštěstí zrovna v klasické hudbě máme třeba pět či šest orchestrů, které jsou skutečně schopné nás reprezentovat ve světě. A k tomu disponujeme ohromným hudebním dědictvím, je to zhruba osm set let bohaté hudební historie. Ve školách se to bohužel často zjednodušeně líčilo, jako by českou hudbu vynalezl Bedřich Smetana. Ale česká hudba by nebyla tím, čím je, a ani Smetana by nebyl Smetanou nebýt Stamiců, Josefa Myslivečka a dalších desítek osobností, které České země měly. Bohužel nejsme schopni tohle dědictví komplexně podchytit, zpracovat ani propagovat.

Opravte mě, pokud se mýlím, ale klasická hudba stále nejvíc těžší z dávno napsaných děl, že?

Velká část hraného repertoáru je skutečně ustálená a zdánlivě konzervativní, což má ale svoji logiku. Nicméně řada pořadatelů, a Pražské jaro mezi ně v posledních letech jistě patří, nezapomíná v dramaturgii ani na moderní a současné autory. Uvědomujeme si, že máme velký dluh ke klasické hudbě druhé poloviny 20. století. Navíc jsme na prahu třetí dekády, tedy již dosti hluboko ve století jednadvacátém.

Jak je na tom tedy současná autorská klasická hudba?

Myslím, že tu je minimálně deset velmi zajímavých skladatelů, kteří jsou po zásluze úspěšní, a to mezinárodně. Uvedu třeba Martina Smolku nebo Miroslava Srnku. Měli bychom mít schopnost dát jim i ostatním autorům současnosti větší prostor. Pořadatel se samozřejmě nové hudby trochu bojí. Mnohé nové skladby jsou nezvykle inovativní, překvapivé i náročné. A přiznejme si, že některé jsou i nezdařilé. Experimentování s sebou nese i neúspěchy, což ovšem patří k věci. Ale skutečně nelze neustále alibisticky hrát Dvořáka či Beethovena. Dramaturgie musí mít vždy i prvek hledání a experimentování. Získat diváky pro novou hudbu nikdy nebylo a není snadné. Dobrý pořadatel si toho musí být vědom, neztrácet elán a posluchače pro nové věci získávat. ☒